

Quaeres 6. Utrum simultanea multilocatio eiusdem corporis repugnet ita ut ne quidem ex virtute Divina obtineri possit?

Resp. eam repugnare si corpus multilocatum debeat propriis dimensionibus simul commensurari dimensionibus plurium locorum; quia in hac hypothesi esset eadem dimensio simul secundum idem una et multiplex. Si autem ex virtute divina suspenso effectu tantum extrinseco quantitatis corpus remanendo in seipso extensem non commensuretur pluribus simul locis dimensionibus propriis sed alienis, respondemus non repugnare. Immo ita explicat S. Thomas (3. p. q. 76. a. 5. et ll. pp.) multipraesentiam localem Corporis D. N. Iesu Christi in Sacramento Eucharistiae, in quo Corpus Domini non commensuratur variis locis per proprias dimensiones, sed per dimensiones panis et vini, quae peracta transubstantiatione remanent in hoc admirabili Sacramento. Quapropter Corpus Christi in hoc Sacramento non dicitur esse circumscriptive, neque definitive, neque formaliter, sed *sacramentaliter*.

TRACTATUS TERTIUS

DE NATURA EIUSQUE FINALITATE ET ACTIVITATE.

QUAESTIO IX.

DE NATURA EIUSQUE DISCRIMINE AB ARTE,
VIOLENTIA, FORTUNA ET CASU.

CAPUT I.

Variae acceptiones vocis Natura.

81. **Natura** 1º *latissime* accepta sumitur pro *quidditate* seu *essentia rei*: quo sensu praedicatur analogice de omnibus entibus corporeis, incorporeis, et de ipso Deo. 2º *Minus late* sumitur pro *essentia quatenus* haec est *principium quo remotum operationis*, sive haec operatio fiat per transitum de potentia in actum, ut contingit in omnium creaturarum operationibus, quae idcirco praeter essentiam requirunt potentias operativas tamquam *principia quibus proxima operationum*; sive nullo modo fiat per transitum de potentia in actum, sed sit pura perfectio subsistens, prorsus identificata cum ipso esse per se subsistente, nempe cum Deo, in quo *principium quod operationis* nempe *suppositum*, *principium quo remotum operationis* nempe *essentia*, et *principium quo proximum operationis* nempe *potentia operativa* sunt prorsus unum et idem, nempe ipsum esse per se subsistens. Quocirca etiam hoc sensu natura potest praedicari analogice de Deo et creaturis. 3º *Stricto sensu* natura sumitur pro *principio intrinseco quo substantiali motus et quietis in corporibus*. 4º *Tropice* sumitur aliquando pro ipsa rerum creatarum universitate, et dicebatur a veteribus *natura naturata*, aliquando sumitur pro ipso Auctore naturae creatae nempe Deo, et dicebatur a veteribus *natura naturans*. 5º Vocatur etiam *natura quaelibet naturalis causa*, quatenus agit secundum insitam propensionem. 6º Dicitur *natura* ipsum temperamentum ac propria dispositio uniuscuiusque, ut cum aliquis dicitur bonam vel malam naturam sortitus. 7º Dicitur *natura* seu *nativitas* ipsa generatio viventium: atque

haec est etymologia vocis natura quae a nascendo derivata est. 8º *Tandem sumitur pro principio intrinseco motus et quietis.* Etenim quum generatio viventis a vivente sit a principio intrinseco, nomen *natura* applicari coepit principio intrinseco, unde primo habet unaquaque res ut modo suae essentiae consentaneo moveatur vel ccesset moveri (1).

THESIS XX.

Natura stricte sumpta pro intrinseco principio quo compositum corporeum dicitur naturale convenienter definitur ab Aristotele (II. Phys. cap. 1) «principium et causa motus et quietis in eo, in quo est primo per se et non secundum accidens».

PRAENOTIONES.

82. I. Triplici modo res aliqua corporea considerari potest sensibliter moveri aut quiescere: 1º *secundum exigentiam* suae essentiae et quasi reicta sibi ipsi, semperque conformiter ad alia corpora, quae conveniunt in eadem natura specifica. Sic animal aliquando movetur localiter, aliquando quiescit, arbor crescit, nutritur et fructificat, lapis quiescit. Quos motus et quietes vocamus *connaturales*. 2º *Contra exigentiam* suae essentiae, et nihil conferendo propriae virtutis. Sic lapis projectus in altum movetur ab extrinseco agente contra exigentiam suae essentiae, et ideo iterum cadit et quiescit. Hi motus vocantur *violentia*. 3º *Praeter exigentiam* moventur res corporeae ab agente extrinseco, quando determinantur ad aliquam formam accidentalem ad quam sunt indiferentes, ita ut ex se non moveantur ad illam; si tamen ad illam moveantur, concurrunt in ratione causae materialis, eamque retinent, donec ab alio agente ad aliquam formam incompossibilem cum illa determinentur. Hi motus dicuntur *artificiales*. Sic metallum artificialiter movetur ad formam statuae Herculis vel ad numisma sub imagine Caesaris.

II. Manifestum est horum motuum et quietum dari debere causam vel principium aliquod proportionatum, intrinsecum quidem cum agitur de motu vel quiete naturali, extrinsecum cum agitur de motibus violentis vel artificialibus. Secus haberemus effectum sine causa proportionata. Porro ad recte designandum primum principium intrinsecum illorum motuum vel quietum, quae secundum propriae essentiae exigentiam manifestantur in aliquo corpore, quatenus est sub determinata specie constitutum, optime adhibetur nomen *natura* si accipiatur eo sensu quem prae se fert definitio Aristotelica.

(1) Cfr. S. Th. 1. p. q. 29. a. 1. ad 4. et 3. p. q. 2. a. 1.

PROBATUR.

83. Conveniens definitio *naturae* ea est, qua eius propria ratio ita exhibetur usque ad ultimam differentiam, ut discernatur *natura* a quocunque alio principio motus aut quietis sensibilis. Atqui huiusmodi est Aristotelica definitio. Ergo *natura* convenienter definitur: *principium et causa motus in eo, in quo est primo per se et non secundum accidens.*

Prob. min. per partes. 1º Quatenus natura vocatur *principium* et *causa motus vel quietis* designatur natura tamquam id rationale cuius habetur in corpore vel motus, vel quies vel simul secundum diversum motus, tum quies. Unde his verbis exhibetur *genus*. Etenim etiam ars vel violentia possunt esse causae alicuius motus vel quietis in corpore.

2º Quatenus adduntur verba: *in eo in quo est* designatur intrinitas tum motus vel quietis, tum principii seu causae eorum. Significant enim naturam esse principium motus vel quietis in illo ente, in quo ipsa natura invenitur. Quare his verbis natura *a*) discernitur *a violentia et ab arte*, quae sunt principia extrinseca corpori in quod causant motus violentos vel artificiales; *b*) discernitur etiam a generante ob eamdem rationem; *c*) discernitur tandem tamquam pars a toto, nempe *inadæquate*, ab ipso corpore, in quo natura est principium motus vel quietis, nempe ut *principium quo* discernitur *a principio quod*. Et sane, si natura inveniri debet intrinsece in ente corporeo, quod movetur aut quiescit, oportet ut ipsa non sit *id quod* movetur aut quiescit, sed *id quo* suppositum corporeum movetur aut quiescit. Secus idem secundum idem moveretur, et moveret, quod repugnat. Quocirca natura est id secundum quod corpus intrinsece movetur aut quiescit.

3º Per additionem vocis *primum*, natura designatur tamquam principium primum i. e. radicale ac substantiale motus vel quietis; et per hoc discernitur a potentissimis operativis quae sunt principia proxima, accidentalia et instrumentalia motus.

4º Adduntur tandem verba *per se et non per accidens* ad excludendum a ratione naturae omne principium alicuius motus intrinseci quod *per accidens* inveniatur in mobili. Et ideo quamvis medicus infirmus posset esse sibi ipsi principium intrinsecum motus ad sanitatem recuperandam ratione formae accidentalis artis medicinalis, secundum quam homo medicus est ens secundum quid, tamen non dicitur movere *naturaliter* seipsum ad sanitatem sed *artificialiter* et *per accidens* (1).

84. **Corollarium.** Nomen *Natura* in sua stricta acceptione convenit primis principiis intrinsecis per se constitutivis substantiae corporeae

(1) Cfr. S. Th. in 2. Phys. Lect. 1.

nempe tum materiae primae, tum formae substantiali, quatenus haec sunt prima principia intrinseca substantialia *quibus* corpori competit naturalis motus aut quies aut utrumque. Siquidem sub hoc respectu applicari potest tradita definitio *naturae*. Attamen divisio naturae in materiam et formam non est proprie divisio generis in suas species, sed analogi in analogata: nam formae competit esse tale principium in ratione actus, materiae in ratione potentiae: et ideo *natura* magis praedicatur de forma, quam de materia. « Quia unumquodque magis dicitur secundum quod est actu, quam secundum quod est in potentia, ideo forma, secundum quam aliquid est ens naturale in actu, magis est natura, quam materia, secundum quam est aliquid in potentia » (1).

85. Quaeres. Utrum *natura* stricte sumpta praedicari etiam possit de ipsa substantia corporea adaequate sumpta.

Resp. Si nomine substantiae corporeae adaequate sumptae, intelligis ipsam substantiam primam subsistentem in se, puta Socratem vel Platonem, nequit *natura* directe praedicari de substantia corporea, quia *natura* est *principium quo* naturalis motus aut quietis, individuum autem subsistens est *principium quod* eorumdem. Si autem nomine substantiae corporeae adaequate sumptae intelligis ipsam essentiam substantiale secundum quam individuum corporeum subsistit, poterit *natura* directe praedicari de ipsa.

CAPUT II.

Naturae discrimin ab arte et violentia.

86. Siquidem ARS definitur *recta ratio factibilium* i. e. habitus intellectivus dirigens operationem circa materiam externam, cuiusmodi est ex. gr. ars aedificandi in architecto, ars pingendi in pictore, VIOLENTIA autem definitur *coactio ab externo agente illata repugnanti*; manifestum est tum *artem* tum *violentiam a natura* distingui, et consequenter naturale ab artificiali et a violento. Etenim *naturale* dicitur id cuius principium motus est intra: *artificiale*, cuius principium motus est extra in ratione: *violentum*, cuius principium motus est extra, nihil conferente vim passo. Quod si artificialia motum aliquem quandoque habent, sive secundum alterationem, sive secundum augmentum, sive secundum locum, eum non habent quatenus artificialia, sed quatenus naturalia. Ratio enim specificativa artificialium est *figura, compositio seu ordo*, quae non sunt per se principia motus. Sic cultrum habet motum deorsum non quatenus cultrum, sed quatenus ferrum vel lignum. Attamen ars iuvare potest naturam, sicut patet in arte medicinae, quae utitur ipsis naturalibus corporum proprietatibus debito cum ordine ad sanitatem aegrotis restituendam.

(1) Cfr. S. Th. in II. Phys. Lect. 2.

CAPUT III.

De discriminine naturalium et artificialium a casualibus et fortuitis.

87. *Naturalia et artificialia differunt a casualibus et fortuitis* in eo, quod illa habent determinatas causas *efficientes* et *finales*, casualia autem et fortuita non habent, quia absque ordine et praeter intentionem vel opinionem contingunt, et ideo raro et in paucioribus. Unde *natura* et *ars* sunt *causae per se* suorum effectuum; *casus* autem et *fortuna* sunt tantum *causae per accidens*. (Cfr. Ontol. n. 131.). Aristoteles in II. Physic. et S. Thomas in Commentariis in hunc librum Lectionib. 7. 8. 9. 10. late loquuntur de causalitate fortunae et casus. Eorum doctrina ad haec capita reduci potest.

a) *Fortuna et casus* ideo dicuntur et sunt *causae per accidens* alicuius eventus, puta occisionis pueri transeuntis per viam propter lapidem e tecto cadentem, quia *partes ex quarum coniunctione* resultat eventus, puta *transitus pueri* et *lapsus lapidis*, non ordinantur *per se* ad talem *coniunctionem*, puta ad lapidationem pueri. Unde id quod est *per se* causa partium alicuius eventus fortuiti concurrevit ad constitutandam *causam per accidens* eius. In exemplo allato essent *gravitas lapidis* et *vis motiva pueri*.

b) *Quamvis coniunctio partium*, ex quibus eventus casualis resultat, non habeat proximam et particularem causam a qua *per se* procedat, quia neque a natura neque ab homine intenditur; causam tamen *per se* habet universalem, nempe Deum, qui coordinat partium coniunctionem ex. gr. lapsum lapidis in caput pueri. Unde respectu primae Causae nullus datur eventus casualis vel fortuitus: « sicut et concursus duorum servorum licet sit casualis quantum ad eos, est tamen pro visus a domino, qui eos scienter sic ad unum locum mittit, ut unus de alio nesciat » (1).

c) *Discrimen inter fortunam et casum stricte sumpta*, in eo est ut nomen *casus* latius pateat quam nomen *fortuna*. Nam *fortuna* vocatur quaedam causa per accidens inopinati et rari eventus resultantis ex actione humana videlicet alicuius agentis ex consilio propter aliquem finem, cuiusmodi esset inopinata inventio amici in foro, vel thesauri in pariete. *Casus* autem vocatur quaedam causa per accidens inopinati et rari eventus resultantis ex actione sive humana, sive naturali, sive artificiali, cuiusmodi esset inventio thesauri, partus monstruosus, dissonantia musicalis propter citharae imperfectionem (2).

(1) S. Th. 1. p. q. 22. a. 2. ad 1.

(2) S. Th. in II. Phys. lect. 10.

QUAESTIO X.
DE FINALITATE NATURAE.

THESIS XXI.

a) Natura agit propter finem. b) Natura quidem creata executive,
Auctor autem naturae seu Deus directive (1).

PROBATUR PRIMA PARS.

88. I. Agere propter finem importat adhibere determinata media propter determinatum effectum. Atqui ita agit natura. Ergo natura agit propter finem. *Maior* constat ex Phil. Prim. Quaest. XVII. *Minor* est evidens omni homini ratione utenti, et luculentissime confirmatur ex omnibus Naturalibus Scientiis earumque partibus. Ergo stat consequentia.

II. In naturalibus rerum productionibus, ita procedit *ipsum fieri* earum, ut omnia *ordinentur, proportionentur et aptentur* ad determinatos fines et ad speciales utilitates respondentes rerum essentiis. Sic in productione plantarum prius radices, quasi fundamentum, terrae infiguntur, ut plantam sustineant et alimentum attrahant; stipes autem ad modum parietis elevatur in altum; frondes tandem, quae supereminent cum tenuioribus ramis ad modum tecti, producuntur ad absorbendam aquam, ad respirandum carbonium vel oxygenium per tenuissima ora, quibus sunt praeditae. Atqui agere ordinando constanter unum ad aliud et omnia ad perfectionem totius atque ad conservationem tum individui tum speciei, est agere propter finem. Ergo natura agit propter finem.

Quo in argomento animadvertiscant afferri processum et ordinem *ipsius fieri* rerum naturalium; ut ita statim deprehendant quam absurdum sint Darwiniani, qui cum Democrito et Epicuro licet non negent dari in rebus naturalibus *utilitates et adaptations*, insaniunt aiendo eas esse adventitias et conquisitas ab ipsis rebus iam *in suo esse constitutis* ita ut animalia ex. gr. conquisiverint sibi oculos ad videndum, stomachum ad digerendum, cerebrum ad cogitandum. Quae quam parvo cerebro dicantur, nemo sanus non viderit.

III. « Omnia quae fiunt, aut fiunt a casu, aut fiunt propter finem. » Quae enim accidentum praeter intentionem finis dicuntur accidere casualiter. Sed impossibile est ea quae fiunt semper vel frequenter accidere a casu: ergo ea quae fiunt semper vel frequenter, fiunt

(1) Cfr. S. Th. in II. Phys. Lect. 13. et 14.

« propter aliquid. Sed omnia, quae fiunt secundum naturam, fiunt vel semper, vel frequenter, sicut etiam ipsi (adversarii) confitebantur: ergo omnia quae fiunt a natura, fiunt propter aliquid » (1).

IV. Confirmatur ex modo operandi brutorum, quae, utpote ratione carentia, agunt ex instinctu naturae. Praestat ipsa verba S. Thomae ex eod. loc. afferre: « Naturam operari propter aliquid, maxime est manifestum in animalibus, quae neque operantur per artem, neque per inquisitionem, neque per deliberationem, et tamen ita manifestum est in operationibus eorum, quod propter aliquid operantur, quod quidam dubitaverunt, utrum aranei et formicæ, et huiusmodi animalia operentur per intellectum, vel per aliquod aliud principium. Sed tamen hoc fit manifestum, quod non operantur ex intellectu, sed per naturam, *quia semper eodem modo operantur*; omnis enim hirundo similiter facit nidum, et omnis araneus similiter facit telam, quod non esset si ab intellectu et arte operarentur: non enim omnis aedificator similiter facit domum; quia artifex habet iudicare de forma artificiali, et potest eam variare. Ulterius autem procedenti de animalibus ad plantas, in iis etiam apparent quaedam esse facta ut utilia ad finem, sicut folia sunt utilia propter cooperimentum fructuum (et propter alios fines, quos *botanica* enumerat). Unde, quia hoc est a natura et non ab arte, quod hirundo facit nidum, et araneus telam, et plantæ producunt folia gratia fructuum, et radices sint in plantis non sursum, sed deorsum, ut accipient nutrimentum a terra; manifestum est, quod causa finalis in iis quae fiunt et sunt a natura, scilicet propter aliquid operante ».

PROBATUR SECUNDA PARS.

89. Ad operandum propter finem non solum *executive* sed etiam *directive* requiritur cognitio intellectualis. Atqui natura materialis creata non est intellectiva, atque etiam in ente mobili intellectivo, nempe in homine, non operatur operations naturales secundum directionem intellectus humani, ut patet praecipue in operationibus vitae vegetativae. Ergo natura materialis creata agit propter finem tantum *executive*. Quod autem agit propter finem *tantum executive* praesupponit aliud agens a quo *dirigatur* in finem. Ergo ex eo quod videmus universam naturam materialem seu sensibilem agere propter finem tantum *executive*, admittere cogimus eam dirigiri a supremo quodam agente intellectuali, quod sit eius Auctor, nempe a Deo. Hoc autem agens intellectivum esse simpliciter infinitum, a mundo distinctum, mundique Creatorem demonstrabimus in Theologia Naturali.

(1) Cfr. S. Th. in II. Phys. Lect. 13.

Quamvis maior huius argumenti sit extra controversiam apud omnes homines sanae mentis, atque satis constare possit ex dictis in Phil. Prim. XVII, placet nihilominus eam ita demonstrare. Itaque:

Ordinare aliqua inter se, ut ad aliquid unum conspirent, videlicet operari propter finem non solum *executive* sed etiam *directive*, est opus intelligentis. Nam « ordinatio aliquorum (ait S. Thomas) (1) fieri non potest nisi per cognitionem habitudinis et proportionis ordinatorum ad invicem et ad aliquid altius, quod est finis eorum. Ordo enim aliquorum ad invicem est propter ordinem eorum ad finem. Cognoscere autem habitudines et proportiones aliquorum ad invicem est solius habentis intellectum ». Etenim habitudo, proportio et ordo sunt rationes universales. Ergo ordinare aliqua inter se, ut ad aliquid unum conspirent, est opus intelligentis. Et sane, id quod ad constituendum aliquem ordinem realem praesupponitur, et nihilominus in ordine reali nondum est, praecessere debet in ordine cognoscitivo seu intentionalis, id est in intellectu, quia non datur aliis ordo entium. Atqui finis praesupponitur ad unumquemque ordinem realem constituendum, et nihilominus in ordine reali nondum est. Etenim finis, quem agitur de ordine aliquo reali constituendo, est id, quod resultare debet ex apta ordinatione plurium partium, sive essentialium, sive accidentalium, sive integralium, ex. gr. templum ex apta ordinatione lapidum. Sed id quod debet resultare ex ordinatione plurium, impossibile est ut existat in ordine reali ante horum ordinationem, secus effectus existeret ante suam causam. Ergo necesse est ut finis praecesset in ordine intentionalis. Hinc axioma: *finis est primus in intentione, ultimus in executione*.

90. Scholion 1. De distinguenda finalitate causae particularis a finalitate causae universalis.

Finalitas actionis alicuius causae desumenda est ex propria ratione causalitatis eiusdem, videlicet discernendum est utrum sit *causa universalis* cuius finis est bonum aliquod universale, vel sit *causa particularis*, cuius finis est bonum particulare. Quapropter *finalitas primaria* alicuius causae universalis non est desumenda ex parte effectus particularis, sed ex parte effectus universalis. Ex. gr. germinatio et maturatio frumenti se habet ad virtutem fructificativam frumenti generantis tamquam ad particularem seu propriam et immediatam causam, ad pluviam autem tamquam ad causam universalem, cuius generalis finis est conservatio rerum generabilium et corruptibilium, propter eius influxum in generationes et corruptiones. Hinc pluvia non frustratur suo fine si aliquando ex ipsa sequatur damnum aliquod particulare, puta si aliquando per pluviam corrumpatur frumentum in area.

(1) C. G. L. 2. c. 24.

Scholion 2. Contrarietas agentium particularium non opponitur finalitati eorum neque bono universi.

Ex eo, quod agentia naturalia quemadmodum et artificialia possint a contrariis agentibus aliquando impediri ab assequendo determinato fine, non licet inferre ea non operari propter finem. Quinimo infertur contrarium: nam id quod non agit propter finem, nequit dici deficere aliquando a fine. Sic propter gibbositatem ligni artifex nequit aliquando perficere statuam eo modo, quem intendit: sic propter imperfectionem semen aliquando nascuntur monstra. Quod autem contrarietas agentium relinquatur in mundo, ita tamen ut in paucioribus tantum impediatur assecutio finis agentium naturalium, exigit bonum magis universale, nempe universi pulchritudo et varietas in eius unitate.

Scholion 3. Materia determinata eligitur propter finem determinatum, et non viceversa.

Finalitas naturae ad suos determinatos effectus producendos non excludit sed exigit quasdam determinatas causas materiales, sine quibus natura suos effectus producere non valeret. Etenim praeter causas formales et finales requiruntur etiam causae materiales, ad hoc ut causa efficiens suum effectum producere possit. Idem contingit in operatione artis, quae ad suum finem consequendum non potest formam excoigitatam in quacumque materia actuare, sed in materia suo fini proportionata. Sic formam serrae ad secundum non actuat artifex in cera sed in ferro. Unde non est dicendum « quod necessarium sit esse talem finem, quia materia talis est: sed potius e contra, quia finis et forma talis futura est, necesse est materiam talem esse. Et sic *necessitas ponitur ad materiam, sed ratio necessitatis ad finem* » (1).

Quocirca quemadmodum absurdi essent qui dicent domum ideo habere fundamentum, quia materia fundamenti sit gravior et ideo habere tectum, quia materia tecti est levior, similiter absurdi sunt qui dicunt hominem ideo habere cerebrum in capite et cor in pectore, quia haec membra constant materia habente talem dispositionem soliditatis, humiditatis, elasticitatis etc., vi cuius exigant esse in capite vel in pectore. Dicendum contra est, ideo haec membra componi ex principiis habentibus has dispositiones, quia determinati fines ad quos ordinantur et ad quos adimplendos in determinatae organismi parte esse debent, materiam ita dispositam exigunt.

OBICTIONES.

91. Obiect. 1^a. Qui agit propter finem, deliberat. Atqui natura non deliberat in agendo. Ergo natura non agit propter finem.

Resp. Dist. mai. Qui agit propter finem tantum *executive*, *Nego*; qui agit propter finem etiam *directive*, *Subdist.* si agat imperfecto modo,

(1) S. Th. in 2. Phys. lect. 15.

Conc. si agat perfecto modo, **Nego. conc. min.** et **Nego cons.** Natura enim agit tantum *executive* propter finem, ad quem dirigitur a perfectissimo agente intellectivo, nempe a Deo.

Obiect. 2^a. Si natura ageret propter finem, numquam deficeret a fine. Atqui aliquando deficit a fine. Ergo natura non agit propter finem.

Resp. *Dist. mai.* numquam deficeret a fine, quantum est ex se, *Conc.* propter aliquod impedimentum, *Nego. Contrad. min.* et *Nego cons.* Solution et retorsio argumenti iam patent ex Scholio 2.

Obiect. 3^a. Si natura ageret executive propter finem sub directione divina, nunquam posset a fine deficere. Atqui aliquando deficit a fine. Ergo saltem dicendum est eam non dirigi ad finem a Deo.

Resp. *Dist. mai.* Si natura a Deo ita dirigeretur ad finem, ut ipsa nullo modo ageret in linea causae secundae, *Conc.* si natura agit in linea causae secundae, *Subdist.* non deficeret *in pluribus* (sicut revera non deficit), *Conc.* non deficeret *in paucioribus*, *subdist.* si haec possilitas deficiendi non exigeretur ab universaliori bono, quod est perfectio universi, *Conc.* si haec possilitas deficiendi exigitur ab universaliori bono, quod est perfectio universi, *Nego. Nego cons.* Ad perfectionem universi requiritur multitudo agentium naturalium secundum diversa genera et species, quorum unum aliquando potest esse impedimento alteri. Attamen a Divina Providentia haec virium oppositio ita regitur, ut defectus naturales contingent in paucioribus per debitam subordinationem agentium particularium, agentibus universalioribus (1).

Obiect. 4^a. Ex operatione naturae aliquando sequitur damnum, ex gr. ex pluvia corruptio frumenti in agro. Atqui id non contingere, si natura operaretur propter finem. Ergo etc.

Resp. *Dist. mai.* damnum particulare et ut in paucioribus, *Conc.* damnum universale, et ut in pluribus, *Nego. Contrad. min.* et *Nego cons.* Responsio patet ex Scholio I.

Obiect. 5^a. Proprietates quae consequuntur necessitatem materiae, non dependent a fine. Atqui omnes proprietates rerum naturalium sequuntur necessitatem materiae. Ergo non dependent a fine.

Resp. *Dist. mai.* si sequerentur necessitatem materiae independenter ab eius ordinatione ad formam, *Conc. secus, Nego. Contrad. min.* Sequuntur necessitatem materiae *dependenter* ab eius ordinatione ad formam, quae est finis immediate a natura intentus, *Conc.* independenter a tali ordinatione, *Nego. Nego cons.* Quamvis necessarium sit adsumere materiam determinato modo dispositam ad habendam aliquam rem secundum speciale formam ex. gr. serram, tamen non ideo intenditur talis res ex. gr. serra, quia materia est ita disposita, sed ideo assumitur materia tali modo disposita, ut habeatur res existens in tali

(1) Cfr. S. Th. 1, p. q. 103. a. 3. ad 2.

forma. Verum quidem est non posse absque tali materia obtineri talem finem, sed haec necessitas non est *absoluta* sed *ex suppositione*, videlicet, supposito, quod debeat obtineri talis finis, necesse est ut adhibeat talis materia. Et ideo *necessitas* se tenet ex parte materiae, sed *ratio necessitatis* ex parte finis. Aristoteles in II. Physic. et S. Thomas in suo Commentario Lect. 15. praeclare declarant hanc necessitatem. En pauca verba ex citato loco decerpta: «... Si debeat fieri domus, quod est « finis generationis (secundum quid dictae, id est aedificationis), necesse « est hoc fieri, aut praexistere, scilicet materiam, quae propter finem « est: sicut lateres et lapides necesse est praexistere si domus fieri « debet. Non tamen quod finis sit propter materiam; sed non erit, si « materia non sit; sicut domus non erit, si non sint lapides: et serra « non erit si non fuerit ferrum. Sic igitur manifestum est, quod in « rebus naturalibus dicitur esse necessarium, quod se habet per modum « materiae vel materialis motus; et ratio huius necessitatis est ex fine. « Propter finem enim necessarium est esse materiam talem».

QUAESTIO XI.

DE CORPORUM ACTIVITATE.

Quum argumenta, quae in Philosophia Prima Thesi 29. attulimus ad demonstrandum creaturas esse in linea causarum secundarum veras causas efficienes suorum effectuum, extendantur ad ipsas creaturas corporeas; abstinemus ab eadem veritate iterum demonstranda. Inquidendum potius nobis est utrum actio corporum reducatur ad purum motum localem, necone. Sed in antecessum speciales quasdam difficultates contra ipsam corporum activitatem proponere et dissolvere iuvabit.

OBIECTIONES CONTRA CORPORUM ACTIVITATEM.

92. **Obiect. 1^a.** Corpora sunt maxime remota a primo agente, nempe a Deo. Atqui omne agens particulare in tantum agit, in quantum participat virtutem agendi a primo activo. Ergo corpora non agunt.

Resp. *Dist. mai.* Corpora sunt maxime remota a primo agente, ita tamen ut participant esse actu, licet in infimo gradu, *Conc.* ita ut nullo modo participant esse actu, *Nego. Conc. min.* et *Nego cons.* Ex hac difficultate sequitur tantum substantias materiales esse minus activas, quam substantiae spirituales, quia operari sequitur esse.

Obiect. 2^a. Corpora habent formam determinatam per materiam quantitati subiectam. Atqui determinatio per quantitatem coarcat formam, ne possit per actionem se extendere in aliam materiam. Ergo corpora nullo modo agunt.